

Zwerftocht van de films van Simon de Waard

De Rotterdamse fotograaf en cineast Simon de Waard (1905-1986) maakte films over Nederlandse natuuronderwerpen in de jaren dertig, veertig en begin vijftig. In het begin van de jaren vijftig verschoof zijn aandacht naar buitenlandse, meer toeristische onderwerpen. De Waard heeft in zijn leven duizenden dia's en foto's gemaakt en bovendien nog eens tussen de 50 en 100 films.¹ Het is niet vanzelfsprekend dat een groot deel van het filmische werk uiteindelijk in het archief van Beeld en Geluid in Hilversum is terecht gekomen. Deze notitie schetst in het kort de voorgeschiedenis en is daarmee bedoeld als aanvullende achtergrond-documentatie bij het materiaal in het archief van Beeld en Geluid.

In deze geschiedenis hebben een aantal mensen een rol gespeeld; de belangrijkste zijn in alfabetische volgorde: Ed Buijsman, Gerard Ouweeneel, Ben van der Velden, Ruud Vlek en Henk de Wolde.² Al het materiaal van De Waard, inclusief de apparatuur waarmee het allemaal was gemaakt, heeft ergens halverwege de jaren tachtig het huis van De Waard aan de Rochussenstraat in Rotterdam verlaten. De meningen over de precieze toedracht van de gebeurtenissen lopen uiteen. De een houdt het erop dat alles aan de straat is gezet; door De Waard zelf of, na zijn dood, door zijn vrouw. De ander beweert dat het in overleg met Simon de Waard zelf is overgedragen. De werkelijke toedracht zal misschien wel nooit met zekerheid kunnen worden vastgesteld. Wat in ieder geval zeker is, is dat een deel van het geheel bij de buurmannen De Wolde en Bulthuis terecht is gekomen. Het film- en fotomateriaal is hierbij toen overgegaan naar De Wolde. Dit speelde zich dus allemaal ergens af in de jaren tachtig in de Rochussenstraat in Rotterdam.

Ben van der Velden, in zijn jeugd een bewonderaar van De Waard, hoorde van de dood van De Waard en ging op zoek naar mogelijk bewaard gebleven materiaal van de Rotterdamse cineast. Zo kwam hij al snel terecht bij een van de buurmannen van De Waard, Henk de Wolde, en stelde vast dat er het nodige bewaard was gebleven, waaronder de film over het fameuze natuurmonument De Beer. Deze film werd in de jaren tachtig nog wel eens door De Wolde uitgeleend voor vertoning op ornithologisch getinte filmavonden. Ed Buijsman ontdekte in 2003 bij de voorbereidingen van zijn boek over natuurmonument De Beer dat zich een kopie van de film over De Beer in het Gemeentearchief van Rotterdam bevond.³ ⁴ Hoe die daar ooit terecht was gekomen, kon niemand nog reproduceren. Op 11 februari 2005 brachten Gerard Ouweeneel en Ed Buijsman een bezoek aan Henk de Wolde. Gerard was na lang zoeken en telefoneren opnieuw met Henk in contact gekomen. Hij zou, zo ging het verhaal, nog een origineel en volledig exemplaar van de film van Simon de Waard over De Beer in bezit hebben. Ed Buijsman was destijds nog steeds bezig met zijn onderzoek voor het boek over natuurmonument De Beer. In dit onderzoek naar de geschiedenis van natuurmonument De Beer vormde Simon de Waard maar een zijdelings aspect. Niettemin meende Buijsman dat enige informatie van een man die Simon de Waard nog persoonlijk had gekend, mogelijk een welkome aanvulling zou kunnen zijn. De Wolde bleek, naast dat hij vele verhalen over De Waard kon vertellen, in het bezit van een onvermoede verzameling dia's, films en andere objecten uit de collectie van De Waard. Het werd een legendarische middag die later door Gerard Ouweeneel een aantal malen in publicaties bijzonder beeldend is beschreven.

Simon de Waard in actie met zijn Agfa Movex 30, waarschijnlijk eind jaren veertig. Foto collectie Hans de Waard.

¹ Een deel van het fotomateriaal van De Waard is in afdruk bewaard gebleven en bevindt zich in Nederlands Fotomuseum Rotterdam. Daarnaast staan ca. 3.500 kleurendia's, vooral van de buitenlandse reizen van De Waard, opgeslagen bij het Museum Volkenkunde in Leiden.

² Voor (ornithologische) achtergronden van Gerard Ouweeneel en Ben van der Velden zie Voous 1995, pp. 390-391, respectievelijk 510-511.

³ Een aardig detail is nog dat de kiem voor dit onderzoek in 1983 werd gelegd met de aanschaf van de diaserie *Vogeleiland De Beer* eveneens van Simon de Waard.

⁴ Het Gemeentearchief Rotterdam heet tegenwoordig Stadsarchief Rotterdam.

Gerard Ouweneel en de historisch-ornitholoog Ruud Vlek zijn vier maanden later nog een keer naar de zolder van De Wolde teruggegaan om nader te inventariseren en verder te zoeken. Daarbij zijn ook nog nieuwe films en filmfragmenten tevoorschijn gekomen. Al het filmmateriaal bleek een mooie aanvulling op het al bekende materiaal in het Gemeentearchief Rotterdam waar zich complete exemplaren van de films *Op en om de Akerdijkse plassen*, *In het land der watermolens* en *Vogeleiland "De Beer"* bevinden. De nieuwgevonden fragmenten zijn, voor zover het om vermoedelijk op Nederland gericht materiaal ging, in een klein gezelschap in 2006 bekeken. Daarna is dit materiaal via de Heimans en Thijsse Stichting beland bij Beeld en Geluid.

De films met buitenlandse onderwerpen bleven in het bezit van Henk de Wolde. Daar de overheersende opinie was dat het hier om niet of minder interessant ornithologisch en natuurgericht materiaal ging, had iedereen daar vrede mee. Onduidelijk was wel wat De Wolde er eigenlijk mee wilde, omdat de 16 mm projector die hij ooit bezat, inmiddels ter ziele was. Tien jaar later, in het voorjaar van 2016, belde De Wolde Ed Buijsman op. De Wolde wilde van de films af en Buijsman als chroniqueur van Simon de Waard, was naar de mening van De Wolde de aangewezen persoon om zich over deze erfenis te ontfermen. Hiermee brak de slotacte aan van de zwerftocht van de erfenis van Simon de Waard. Een grove inventarisatie door Buijsman deed het vermoeden reizen dat er mogelijk toch nog Nederlands en anderszins ornithologische materiaal in de ex-collectie De Wolde aanwezig zou kunnen zijn. In april 2017 is alles aan Beeld en Geluid overgedragen. Na de digitalisering zal blijken hoe betekenisvol het materiaal is in onder andere ornithologisch en natuurhistorisch opzicht.

Literatuur

- Buijsman, E., *Simon de Waard. Leven en werk van de Rotterdamse cineast en fotograaf*, Houten 2011.
- Buijsman, E., *Documentatie over Simon de Waard*, Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 17, Houten 2015.
- Ouweneel, G.L., 'Ontdekking', in: *Vogeljaar*, pp. 73-74, 2007.
- Ouweneel, G.L., 'Mijmeren boven oude dagboeken', in: *Sterna* 53, 80-83, 2008.
- Ouweneel, G.L., 'Ontdekking', in: *Vogelvrij en 70 andere vlerkenstreken*, pp. 173-175, 2010.
- Vouw, K.H., *In de ban van vogels*, pp. 536, Utrecht 1995.

Ed Buijsman, maart 2017

Een lezing over „De Beer”
Voor de Rotterdamse Gemeenschap zal Vrijdag 25 en Zaterdag 26 November in de lezingzaal van het secretariaat, Mathenesserlaan 408, de heer Simon de Waard een voordracht houden over: „Het vogellevens op de Beer”. Films zullen het gesprokene illustreren.

Aankondiging van een lezing van Simon de Waard In het Vrije Volk van 23 november 1949.